

Кулачинський О. В.

заступник начальника відділу розвитку та підтримки інформаційних систем
ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, o.kulachynskyi@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-6739-6455>

Каменчук Н. В.

науковий співробітник сектора розвитку освітніх інформаційних систем відділу розвитку
та підтримки інформаційних систем ДНУ «Інститут освітньої аналітики»,
Київ, Україна, n.kamenchuk@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-9751-5865>

РЕФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Анотація. Статтю присвячено реформуванню професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О) України в контексті євроінтеграції й міжнародної співпраці, зокрема за підтримки програми «EU4Skills: кращі навички для сучасної України», яка стала важливим інструментом модернізації. Метою дослідження є аналіз досягнень системи профтехосвіти в рамках перших двох етапів реалізації Концепції розвитку сучасної професійної (професійно-технічної) освіти та оцінка ролі міжнародної допомоги на цьому шляху. У дослідженні використано методи аналізу й узагальнення, що дали змогу систематизувати як здобутки, так і виклики освітніх реформ, пов'язані з децентралізацією управління, оновленням стандартів, упровадженням центрів професійної досконалості та цифровізацією освітніх процесів. Результати дослідження показали, що завдяки програмі «EU4Skills» вдалось істотно оновити матеріально-технічну базу закладів П(ПТ)О, поліпшити цифрові компетенції викладачів, створити кар'єрні центри та посилити співпрацю з ринком праці. Особливу увагу приділено децентралізації управління, що дала можливість регіонам самостійно визначати пріоритети розвитку й оптимізувати використання ресурсів. Також вагомим досягненням стало впровадження електронної системи управління, яка забезпечила прозорість, ефективний моніторинг і оперативне прийняття управлінських рішень. Висновки підкреслюють важливість подальшої міжнародної підтримки для сталого розвитку системи П(ПТ)О та її інтеграції в європейський освітній простір. Програма «EU4Skills» заклала міцний фундамент для подальших реформ, що відповідають вимогам ринку праці, сприяють підвищенню якості освіти, роблять її доступнішою та адаптованою до сучасних викликів. Зокрема, забезпечення підтримки внутрішньо переміщених осіб і вразливих груп населення стало важливою частиною стратегії реформи, сприяючи соціальній інтеграції та створюючи нові можливості для їх самореалізації в умовах змін.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, програма «EU4Skills», реформа освіти, децентралізація, міжнародна співпраця, модернізація.

JEL classification: I21, I28, J24.

DOI: 10.32987/2617-8532-2024-5-27-39.

У 2014 р. Україна продовжила свій шлях у напрямку інтеграції в Євросоюз, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС та зазначивши ці наміри в нормативно-правовій базі. Незважаючи на військові дії, економічні проблеми, Україна просунулася в напрямку євроінтеграції: за 10 років налагоджено тісні відносини з Євросоюзом, розпочато низку реформ, відбувається модернізація нормативної бази відповідно до обраного напрямку розвитку держави, ЄС надає значну допомогу Україні через реалізацію програм і проєктів [1].

Задля реформування національної системи освіти, наближення її до європейських стандартів після підписання Угоди про асоціацію України з ЄС почалась активна співпраця в напрямку змін вітчизняної системи освіти, її модернізації та вдосконалення.

З метою планування та реалізації заходів, спрямованих на обмін інформацією, напрацьованим теоретичним і практичним досвідом у галузі професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О), Україна довгий час співпрацює з Європейським фондом освіти (ЄФО). Завданням ЄФО є допомога країнам із перехідною економікою в підвищенні ефективності використання людського потенціалу та реформуванні професійної освіти й ринку праці відповідно до політики ЄС [2].

Також починаючи з 2010 р. Україна бере участь у Туринському процесі, ініційованому ЄФО. Його мета – аналіз політики в галузі професійної освіти відповідно до визначених критеріїв ефективності, які поділяються на критерії зовнішньої та внутрішньої ефективності. З 2010 р. у

рамках Туринського процесу нашою державою готувалися звіти про стан П(ПТ)О [3].

Відповідно до Резюме регіональних звітів 2016 р., підготовленого Міністерством освіти і науки України в рамках Туринського процесу, було оцінено поточний стан П(ПТ)О на 2016 р. Унаслідок військових дій на території України, що розпочались у 2014 р. і призвели до анексії Криму, окупації Луганської й Донецької областей, руйнування закладів освіти, появи великої чисельності вимушено переміщених осіб (ВПО), відбулися кардинальні економічні зміни, які вплинули на ринок праці. Такі чинники, як втрата підприємств, руйнування напрацьованих ланцюгів постачання, підвищення рівня безробіття й водночас втрата працездатного населення через масовий виїзд громадян за кордон, розірвання економічних відносин із росією, приплив ВПО, виникнення потреби в переорієнтації підприємств на інші ринки, зокрема ЄС, істотно позначилися на національній економіці, змусили її підлаштовуватися під нові умови життя, що аж ніяк не сприяло забезпеченню достатнього фінансування та розвитку соціальної сфери, а отже, й освіти.

У сфері П(ПТ)О нові негативні зміни загострили вже існуючі проблеми, як-от: невідповідність попиту й пропозиції робочої сили, недостатня кількість робочих місць на ринку праці з гідною оплатою та відповідними умовами праці, великий попит на працівників промислових галузей і сфери послуг унаслідок низької оплати праці в цих сферах, низький рівень знань та кваліфікації персоналу, брак працівників найпростіших про-

фесій, значний дефіцит кадрів у деяких галузях економіки [4].

У 2014 р. у рамках загальнодержавної реформи розпочався процес децентралізації П(ПТ)О. У результаті цього процесу з 2016 р. заклади П(ПТ)О стали підпорядковуватися регіональним радам професійно-технічної освіти, а фінансування цих закладів почало здійснюватися з місцевих бюджетів.

Процес децентралізації був важким для П(ПТ)О, тож постала нагальна потреба в її трансформації й перевлаштуванні відповідно до нових вимог. У результаті загальнодержавних процесів і змін відбувся перерозподіл попиту на робочі спеціальності. Гостро постала необхідність модернізації П(ПТ)О відповідно до сучасних вимог роботодавців, упровадження державних стандартів, оновлення навчального матеріалу й матеріально-технічної бази, підготовки педагогічних кадрів та підвищення їхнього професійного рівня.

Результатом зазначених процесів стало зменшення чисельності учнів П(ПТ)О й водночас збільшення частки вразливих груп населення через доступність навчання в закладах П(ПТ)О [5].

Незважаючи на скрутні соціально-економічні обставини, регіональні системи П(ПТ)О намагалися створювати умови для здобуття освіти вразливими групами населення, забезпечити спрощені умови вступу. Поряд із дітьми-сиротами та дітьми ліквідаторів, постраждалих від Чорнобильської катастрофи, з'явилися нові пільгові категорії вступників, а саме: діти із сімей учасників бойових дій, діти, що мають статус ВПО. Навчання ВПО, учасників та інвалідів

АТО, демобілізованих військових, які внаслідок військових дій не можуть повернутися до колишньої професії, взяли на себе регіональні центри зайнятості.

У заключній частині Резюме регіональних звітів визначено подальші рекомендації для розвитку П(ПТ)О України, серед яких: прийняття низки законодавчих актів, що регулюють цю сферу, основними з яких є закони України «Про освіту», «Про професійну освіту»; посилення міжнародної співпраці щодо інтеграції української системи освіти в європейський освітній простір; розроблення цільових регіональних програм оснащення закладів П(ПТ)О; удосконалення державної статистичної звітності у сфері П(ПТ)О; забезпечення належних умов та оплати праці кваліфікованих робітників; осучаснення змісту підготовки кадрів за допомогою впровадження оновлених стандартів [6].

2017/2018 н. р. став початком змін у нормативній базі щодо П(ПТ)О. 5 вересня 2017 р. було прийнято Закон України «Про освіту», в якому структуровано складові та рівні освіти. У цьому законі передбачено нову структуру системи освіти, що включає професійну освіту й навчання [7].

Ще одним важливим документом в історії розвитку П(ПТ)О став Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Цей закон був прийнятий у 1998 р. і довгий час не переглядався. З 2018 р. розпочалося впровадження змін у вказаний документ, що дало змогу осучаснити систему П(ПТ)О та наблизити її до європейських стандартів. У ст. 3 Закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту» П(ПТ)О визначено як комплекс педагогічних та організа-

ційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури [8].

Реформування й наближення освітньої сфери України до європейських стандартів триває завдяки реалізації реформи «Нова українська школа» (НУШ), що стартувала у 2018/2019 н. р. [9]. У концепції НУШ профтехосвіта відіграє важливу роль як перший рівень набуття професійних компетенцій [6].

У червні 2019 р. Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (далі – Концепція) [9]. Метою Концепції є: проведення реформи П(ПТ)О, суть якої полягає в децентралізації управління та фінансування у сфері П(ПТ)О, формуванні показників регіонального замовлення на основі сучасних вимог ринку праці, підвищенні якості П(ПТ)О, налагодженні взаємозв'язку П(ПТ)О та ринку праці. Реалізацію Концепції було заплановано на 2019–2027 рр. і поділено в часі на три етапи: 1) 2019–2021 рр., 2) 2020–2024 рр. і 3) 2025–2027 рр. [10].

Одним із пунктів першого етапу Концепції є створення центрів професійної досконалості за допомогою фінансування від ЄС у рамках програми «EU4Skills: кращі навички для сучасної України» (далі – програма «EU4Skills») і міжнародних організацій [11].

Враховуючи вихідний стан сфери П(ПТ)О, спричинений браком фінансування, іншими негативними зовнішніми й внутрішніми чинниками, програма «EU4Skills» відчутно підтримала рух національної системи П(ПТ)О в напрямку вдосконалення та реалізації поставленої мети.

На сьогодні добігає кінця другий етап реалізації Концепції, тож доцільним є дослідження здобутків сфери П(ПТ)О. Завершення другого та реалізація третього етапу Концепції відбуваються в умовах повномасштабного вторгнення РФ, що змусило перепрофілювати фінанси й зусилля спеціалістів та експертів, у т. ч. програми «EU4Skills», що продовжувала підтримувати національну систему П(ПТ)О до термінів завершення. Отже, аналіз досягнень національної системи П(ПТ)О в рамках реалізації першого й другого етапів Концепції є актуальним питанням, особливо з огляду на повномасштабне вторгнення, що, безперечно, має негативний вплив на всі сфери економіки нашої країни.

Так, С. Мельник зазначив, що завдяки програмі «EU4Skills» і ЄФО Україна отримала як фінансову, так і експертну підтримку на шляху до модернізації системи П(ПТ)О [12].

О. Самойленко, О. Дубасенюк, С. Левченко дослідили особливості програм розвитку закладів П(ПТ)О, описали сутність програми «EU4Skills» та назвали її успішною ініціативою щодо вдосконалення системи П(ПТ)О [13].

В. Тутлис, Д. Букантайте, С. Мельник та А. Анузіс дослідили шлях до інтеграції в європейську освітню систему Литви й України [14]. Ними проведено порівняльний аналіз шляху двох пострадянських країн, від-

значено внесок програми «EU4Skills» у розвиток національної системи П(ПТ)О з використанням досвіду іноземних партнерів.

С. Леу-Севериненко проаналізувала результати реалізації першого етапу Концепції (2019–2021 рр.) у частині підтримки від програми «EU4Skills» [15].

Наразі невисвітленим є питання здобутків і змін у сфері П(ПТ)О в контексті реалізації першого та другого етапів Концепції, а також ролі міжнародної допомоги в досягненні встановлених цим документом цілей. Розгляд цього питання є метою пропонованої статті. Завданням статті є дослідження змін, що відбулись у сфері П(ПТ)О за період із 2019 р. дотепер, визначення ролі міжнародних проєктів, до яких долучилося Міністерство освіти і науки України в цей період.

Завдяки Угоді про асоціацію України з ЄС і плідній роботі з європейськими структурами наша держава змогла заявити про свої євроінтеграційні наміри та була помічена в міжнародно-

му полі. Перед нею відкрилися нові можливості для співпраці з ЄС.

Для одержання підтримки під час реалізації Концепції Уряд України у 2018 р. уклав Угоду про фінансування програми «EU4Skills». Фінансування програми здійснювалося відповідно до угоди про грант із німецьким агентством з розвитку «Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit» (GIZ) і частково впроваджується Радою з питань освіти та молоді Республіки Естонія – HARNО (установа, що підпорядковується Міністерству освіти і науки Естонії) [16].

Програма «EU4Skills» – це спільна програма ЄС та його держав-членів Німеччини, Фінляндії, Польщі й Естонії для підтримки реформи професійно-технічної освіти в Україні з метою модернізації П(ПТ)О відповідно до вимог ринку праці та надання допомоги молоді й дорослим у здобутті сучасних знань відповідно до покликання [11].

Програма «EU4Skills» складається з трьох компонентів (рисунок).

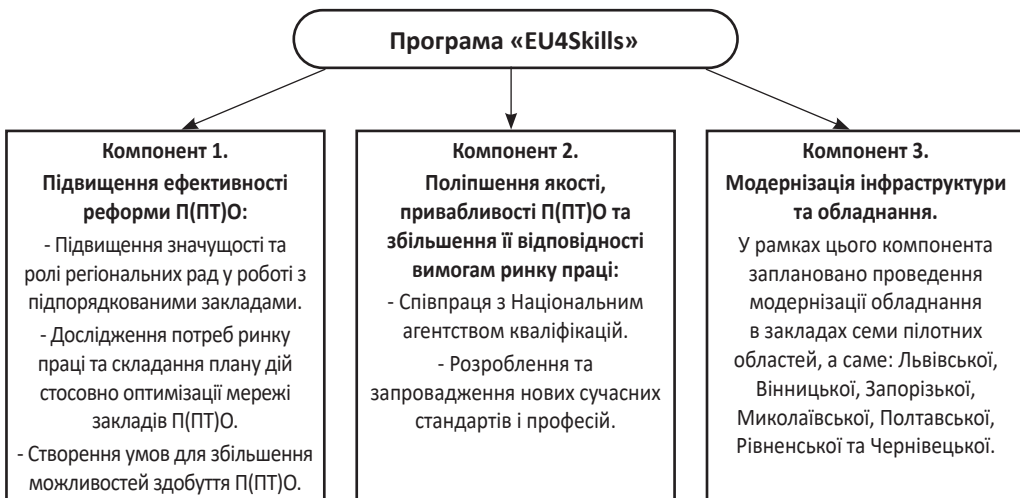

Рисунок. Структура програми «EU4Skills»

Побудовано авторами за: [11].

Для досягнення першої стратегічної цілі Концепції, що полягала в розробленні нової моделі фінансування та управління, було підписано угоду з Європейським інвестиційним банком про створення центрів професійної досконалості, а МОН України профінансувало створення й оснащення навчально-практичних центрів, ініціювало заходи з децентралізації та підвищення ефективності регіональних рад із питань П(ПТ)О.

Центри професійної досконалості – це багатопрофільні та багатофункціональні заклади освіти з потужним матеріально-технічним, управлінським і навчально-методичним потенціалом, що дає змогу надавати високоякісну первинну та неперервну, формальну й неформальну професійну освіту для всіх вікових груп. Навчально-практичні центри (НПЦ) – це оснащені аудиторії в межах закладів П(ПТ)О з необхідним сучасним обладнанням для проведення практичних занять за профілями навчальних програм учнів закладу та підвищення кваліфікації чи перекваліфікації дорослих [17].

За допомогою програми «EU4Skills» було підписано 17 меморандумів про оновлення інфраструктури закладів П(ПТ)О між Українським фондом соціальних інвестицій і місцевою владою в семи регіонах, обраних пілотними для реалізації проєкту. Також, відповідно до компонента 1 програми, почалося розроблення методичних рекомендацій щодо оптимізації структури П(ПТ)О, для чого було проведено опитування роботодавців та випускників закладів П(ПТ)О в 10 регіонах із метою визначення потреб ринку праці.

У 2021 р. МОН було схвалено проєкт методичних рекомендацій, розробле-

ний на базі отриманих даних. У ньому виділено етап оптимізації мережі закладів П(ПТ)О, критерії та індикатори оптимізації, а саме: демографічно-статистичний, економічний, доступність і соціальний. Також у документі викладено дорожню карту оптимізації мережі закладів П(ПТ)О [18].

Завдяки програмі «EU4Skills» здійснено навчання та забезпечено розвиток цифрових компетентностей для 2 500 учителів П(ПТ)О, проведено курс із цифрової освіти для закладів П(ПТ)О й освітньо-методичних центрів, організовано навчання 69 директорів та заступників директорів закладів П(ПТ)О з питань менеджменту, розроблено Методичні рекомендації щодо створення кар'єрних центрів у закладах П(ПТ)О (завдяки яким у 2021 р. створено 93 центри) й підготовлено посібник для закладів П(ПТ)О «Змішане навчання у закладах П(ПТ)О».

У результаті спільної роботи за програмою «EU4Skills» МОН затверджено 22 державних освітніх стандарти та ще 30 підготовлено. Крім того, програма «EU4Skills» стала організатором конференцій, навчань, ініціатором створення медіаконтенту для працівників сфери П(ПТ)О, студентів, вступників та їхніх батьків [16].

У рамках реалізації компонента 2 програми «EU4Skills» «Підтримка розвитку інформаційної системи управління освітою для професійної (професійно-технічної) освіти (EMIS для П(ПТ)О)», за який відповідала Рада з питань освіти та молоді Республіки Естонія, урядова установа, яка перебуває в підпорядкуванні Міністерства освіти і науки Естонії, що здійснює реалізацію державної

освітньої та молодіжної політики (HARNO), було створено національну інформаційну систему управління освітою для П(ПТ)О (модуль П(ПТ)О). Українськими партнерами, які долучилися до проекту, були МОН, Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики» (ДНУ «ІОА»).

Під час реалізації програми «EU4Skills» HARNO було виконано аудит збору й моніторингу статистичних даних П(ПТ)О. Для розгортання модуля П(ПТ)О було обрано ПАК «АІКОМ». МОН є власником інформації в ПАК «АІКОМ» та бенефіціаром проекту, а ДНУ «ІОА» – технічним адміністратором ПАК «АІКОМ».

Метою створення модуля П(ПТ)О в ПАК «АІКОМ» є автоматизація процесів збору, перевірки, аналізу, зберігання, розподілу та використання дезаггегованих даних щодо якісних і кількісних показників системи П(ПТ)О України, зокрема для прийняття управлінських рішень. Розроблення модуля П(ПТ)О здійснено відповідно до Технічного завдання, погодженого сторонами. Упровадження модуля П(ПТ)О є важливим кроком на шляху дебіюрократизації та організації оперативного опрацювання отриманих даних для потреб управління сферою П(ПТ)О.

Після прийняття роботи МОН модуль П(ПТ)О впроваджено в промислову експлуатацію в середовищі ПАК «АІКОМ» наприкінці 2023 р. [16]. Цей модуль дає можливість збирати й систематизувати інформацію (підтримуючи її актуальність) про статус, чисельність слухачів, викладачів, здобувачів освіти, ліцензії та програми закладів П(ПТ)О. Це допомагає зібрати потрібні дані для аналізу, статистичної звітності, а також розподілу освітньої субвенції.

Можна перекоонатися, що до 24 лютого 2022 р. МОН спільно з програмою «EU4Skills» досягли неабияких результатів у реалізації першого й другого етапів Концепції «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта», проте повномасштабне вторгнення рф змусило переорієнтувати допомогу в межах програми. Її ресурс було використано для допомоги 4 000 ВПО, яким надали притулок у гуртожитках закладів П(ПТ)О та яких забезпечили комфортними побутовими умовами проживання. Крім того, у рамках програми ВПО дістали психологічну підтримку.

У червні 2023 р. було проведено фінальну зустріч партнерів програми «EU4Skills» і підбито підсумки плідної взаємодії. Водночас програма продовжила роботу за її основними напрямками, як-от: розроблення нових програм, допомога в переведенні закладів в онлайн-формат навчання, надання можливості українським студентам здобувати освіту за допомогою онлайн-курсів і матеріалів, перекладених українською. Започатковано практику онлайн-кафе. Це спільнота, де студенти й викладачі можуть спілкуватися, знайомитися з новими людьми та знаннями.

Також програма «EU4Skills» сприяла приєднанню вітчизняних закладів П(ПТ)О до іншої європейської ініціативи – проекту «Erasmus+», який дає можливість взаємодіяти з європейськими колегами, реалізовувати спільні проекти, знаходити підтримку серед широкого кола партнерів.

Навіть під час воєнного стану програма «EU4Skills» у новому складі партнерів продовжила дбати про заклади освіти, розробляючи проекти з відновлення України та підтримки

ВПО, а також здобувачів П(ПТ)О шляхом надання їм можливостей навчатися [19].

EU4UAVET – ще один проєкт, розпочатий улітку 2023 р., що став доповненням до проєкту створення модуля П(ПТ)О в рамках програми «EU4Skills». Мета EU4UAVET – розроблення фінансового модуля для П(ПТ)О в ПАК «АІКОМ». Цей модуль слугує для збору фінансових показників діяльності закладів П(ПТ)О, які є індикаторами ефективності закладів П(ПТ)О та допомагають більш об'єктивно оцінити їхню діяльність. Це має велике значення з огляду на новий порядок розподілу освітньої субвенції, що спрямований на фінансування закладів відповідно до їх ефективності [20].

Проєкт покликаний надати додаткової значущості модулю П(ПТ)О в ПАК «АІКОМ», розробленому в рамках проєкту «EU4Skills», і тим самим підтримати передові заклади в впровадженні реформ та розвитку професійної освіти. Результатом проєкту є ІТ-інструмент для прийняття оперативних управлінських рішень на основі аналізу сфери професійної освіти, обміну даними інформаційної системи професійної освіти з національною інформаційною системою управління освітою України. Завдяки впровадженню цього модуля компетентні органи матимуть швидкий інструмент для збору інформації з можливістю візуалізації результатів.

Картка фінансової звітності в ПАК «АІКОМ» являє собою кошторис із кодами відомчої класифікації, до якого входять джерела фінансування за напрямками діяльності закладу П(ПТ)О, та бланк кошторису за кодами економічної класифікації ви-

датків бюджету, в якому зазначено надходження коштів за джерелами, видатки й надання кредитів за категоріями витрат.

Наразі розпочався пілотний запуск модуля в промислову експлуатацію. Для цього відбувається реєстрація закладів П(ПТ)О Дніпропетровської та Житомирської областей, що беруть участь у пілотному запуску, наразі це більш ніж 70 закладів. Паралельно співробітниками ДНУ «ІОА» здійснюється підтримка представників зареєстрованих закладів і надається допомога у вирішенні проблемних питань реєстрації. Після успішної реєстрації буде проведено навчання щодо заповнення фінансової звітності в модулі та аналіз отриманих результатів.

Упровадження модуля на загальнонаціональному рівні дасть змогу дебюрократизувати систему фінансової звітності, оперативніше отримувати інформацію й більш комплексно оцінювати ефективність закладів П(ПТ)О, що згідно з новими принципами розподілу субвенції буде враховано при фінансуванні.

Робота МОН за підтримки європейських партнерів у рамках програми «EU4Skills» істотно посприяла реалізації першого і другого етапів Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року та дала поштовх співпраці з європейськими експертами в рамках інших проєктів.

У 2025 р. розпочнеться третій етап реалізації Концепції, який передбачає завершення трансформації системи П(ПТ)О. За поточного економічного стану, спричиненого війною, особ-

ливо важлива подальша співпраця МОН з іноземними партнерами задля досягнення мети. Саме тому влітку 2024 р. МОН приєдналося до проєкту «ReSkill UA». Проєкт реалізовано платформою пошуку вакансій «Happy Monday», міжнародною платформою онлайн-навчання «Coursera» за підтримки програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» та Міністерства економіки України.

Завдання проєкту – навчити або перепрофілювати 30 тис. громадян відповідно до сучасних вимог ринку праці; забезпечити навчання актуальних професій, що користуються попитом; створити сприятливі умови працевлаштування для населення, що втратило роботу внаслідок війни; об'єднати людей, які шукають можливості працевлаштування, з роботодавцями.

Програма «ReSkill UA» забезпечить підвищення кваліфікації та перекваліфікацію громадян із можливістю подальшого працевлаштування за 11 освітніми напрямками [21].

Отже, процес реформування системи П(ПТ)О України є довготривалим і складним, але важливим для модернізації національної освіти та її гармонізації з європейськими стандартами. Незважаючи на значні соціально-економічні виклики, спричинені війною, Україна досягла помітних успіхів у реформуванні П(ПТ)О завдяки тісній співпраці з ЄС і програмами міжнародної підтримки, такими як «EU4Skills».

Одним з основних здобутків є вдосконалення національної законодавчої бази. Значним досягненням є децентралізація управління й фінансування, а також створення центрів професійної досконалості,

що дає змогу регіонам краще реагувати на потреби місцевих ринків праці. Завдяки програмі «EU4Skills» впроваджено сучасні стандарти підготовки кадрів, оновлено матеріально-технічну базу закладів освіти та розроблено електронну систему управління й фінансової звітності. Це забезпечує ефективний моніторинг і управління навчальним процесом відповідно до потреб ринку праці та вимог роботодавців, прийняття обґрунтованих управлінських і фінансових рішень. Зазначені кроки допомогли підвищити якість освіти, адаптувати її до потреб ринку праці та зробити заклади П(ПТ)О більш привабливими для молоді.

Водночас війна негативно позначилася на реалізації деяких аспектів реформи, що потребує додаткової міжнародної підтримки для відновлення закладів освіти, забезпечення переселенців і модернізації навчального процесу. Важливим питанням є реалізація третього, більш практичного, етапу Концепції, що потребує продовження й розширення міжнародного співробітництва для забезпечення сталого розвитку системи П(ПТ)О в Україні та її подальшої інтеграції в європейський освітній простір.

Перспективними темами для подальших досліджень можуть бути: аналіз ефективності впроваджених стандартів та їх відповідності сучасним вимогам ринку праці, дослідження впливу програм міжнародної підтримки на якість професійної освіти в умовах війни й післявоєнного відновлення, аналіз механізмів взаємодії між закладами освіти та роботодавцями для поліпшення якості практичної підготовки студентів.

Список використаних джерел

1. Близняк О., Риков А. Процес євроінтеграції України в умовах повномасштабної російсько-української війни: проблеми та перспективи. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 2 (16). С. 119–135. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-02-119-135>.
2. Професійна (професійно-технічна) освіта. *Освітня аналітика України*. 2018. № 2 (3). С. 92–108. URL: <https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/EAU-23-2018full-spec.pdf>.
3. Європейський фонд освіти / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/mizhnarodna-spivpratsya-2/evropeyska-integratsiya/evropeyskiy-fond-osviti> (дата звернення: 06.11.2024).
4. Леснікова М. В. Популяризація професійної (професійно-технічної) освіти серед молоді: європейський досвід та кроки з її підвищення в Україні. *Освітня аналітика України*. 2022. № 4 (20). С. 49–66. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2022-4-49-66>.
5. Туринський процес 2016. Україна. Резюме регіональних звітів / М-во освіти і науки України. Київ, 2016. 32 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nrk/Analitichni-materialy/13-rezume-regionalnikh-zvitiv-po-turinskomu-protsesu.pdf> (дата звернення: 06.11.2024).
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенко ; М-во освіти і науки України. Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 06.11.2024).
7. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
8. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України від 10.02.1998 № 103/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Аналітичний звіт до Повідомлення Комісії для Європейського Парламенту, Європейської Ради та Ради. Висновок Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі / Європейська комісія. 2023. URL: <https://eu-ua.kmti.gov.ua/wp-content/uploads/Analitichnyj-zvit-YEK-ukrayinskoju.pdf> (дата звернення: 10.11.2024).
10. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2019 № 419-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>.
11. EU4Skills / М-во освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/tag/eu4skills?&type=all&tag=eu4skills_.
12. Мельник С. В. Стан та перспективи розвитку вітчизняної системи підготовки кадрів. *Освітня аналітика України*. 2021. № 1 (12). С. 65–80. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2021-1-65-80>.
13. Самойленко О. А., Дубасенюк О. А., Левченко С. В. Особливості реалізації програм розвитку закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Освітня аналітика України*. 2021. № 1 (12). С. 81–92. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2021-1-81-92>.
14. Tutlys V., Bukantaite D., Melnyk S., Anuzis A. The institutional development of skills formation in Lithuania and Ukraine: Institutional settings, critical junctures and policy transfer. *Research in Comparative and International Education*. 2021. Vol. 16, Iss. 4. P. 405–432. DOI: <https://doi.org/10.1177/17454999211057448>.
15. Leu-Severynenko S. Reforming VET system of Ukraine: pre-war achievements. *Sectoral research XXI: characteristics and features*. 2022. Vol. 3. P. 8–10. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/download/126/125>.

16. Розроблено інформаційну систему управління освітою для професійної (професійно-технічної) освіти за підтримки ради з питань освіти та молоді Республіки Естонія (HARNO) в рамках EU4Skills / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/rozrobleno-informacziynu-systemu-upravlinnya-osvitoyu-dlya-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osvity-za-suprovodu-rady-z-pytan-osvity-ta-molodi-respubliky-estoniya-harno-v-ramkah-eu4skills/> (дата звернення: 10.10.2024).

17. Навчально-практичні центри / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/profesiyno-tekhnichna-osvita/reforma-profesijnoi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/derzhavno-privatne-partnerstvo/navchalno-praktichni-tsentri>.

18. Методичні рекомендації щодо оптимізації мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/09/22/Metod.rekom.optymiz.ZP-PT-0.22.09.pdf>.

19. EU4Skills: Better Skills for Modern Ukraine teaches partnership and unity / European Union. 2022. URL: <https://eu4ukraine.eu/en/whats-happening-en/stories-en/eu4skills-the-best-skills-for-modern-ukraine-ua.html> (дата звернення: 10.10.2024).

20. Белінська Г. В. Досвід формування освітньої статистики ОЕСР: важливість для розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в Україні. *Освітня аналітика України*. 2023. № 5 (26). С. 101–111. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2023-5-101-111>.

21. Reskill UA: 30 000 українців зможуть пройти навчання та опанувати нову професію. *Міністерство економіки України*. 2024. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=aac6bf4c-dff8-49bb-b963-632293f0e248&title=ReskillUa-30-000-UkraintsivZmozhutProitiNavchanniaTaOpanuvatiNovuProfesiiu>.

Oleg Kulachynskyi

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, o.kulachynskyi@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-6739-6455>

Nika Kamenchuk

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, n.kamenchuk@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-9751-5865>

REFORM OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN UKRAINE: WAYS TOWARDS INTEGRATION INTO THE EUROPEAN EDUCATION AREA

Abstract. *The article is devoted to the reform of vocational education and training (VET) in Ukraine in the context of European integration and international cooperation, in particular through the support of the EU4Skills programme, which has become an important instrument for modernisation. The purpose of the study is to analyse the achievements of the VET system during the first two stages of the implementation of the Concept for the Development of Modern VET and to assess the role of international assistance in this process. The study applies methods of analysis and synthesis to systematise both the successes and challenges of educational reforms, including decentralisation of management, modernisation of standards, the*

establishment of centres of professional excellence and digitalisation of educational processes. The results show that the EU4Skills programme has significantly contributed to upgrading the material and technical base of VET institutions, improving the digital competencies of teachers, establishing career centres and strengthening cooperation with the labour market. Particular attention has been paid to the decentralisation of governance, enabling regions to set their own development priorities and optimise the use of resources. Another key achievement has been the introduction of an electronic management system, which has ensured transparency, effective monitoring and prompt decision-making. The findings highlight the need for continued international support to ensure the sustainable development of the VET system and its integration into the European Education Area. The EU4Skills programme has laid a solid foundation for further reforms in line with labour market needs, improving the quality of education, accessibility and adaptability to modern challenges. Special emphasis is placed on support for internally displaced persons and vulnerable groups, which has become an integral part of the reform strategy, promoting social inclusion and creating new opportunities for self-realisation in a changing environment.

Keywords: vocational education and training, EU4Skills, education reform, decentralisation, international cooperation, modernisation.

References

1. Blyzniak, O. & Rykov, A. (2023). The process of Ukraine's European integration in the context of a full-scale Russian-Ukrainian war: problems and prospects. *International relations, public communications and regional studios*, 2(16), 119-135. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-02-119-135> [in Ukrainian].
2. SSI "Institute of Educational Analytics". (2018). Vocational (vocational-technical) education. *Educational Analytics of Ukraine*, 2(3), 92-108. Retrieved from <https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/EAU-23-2018full-spec.pdf> [in Ukrainian].
3. Ministry of Education and Science of Ukraine. (n. d.). *European Education Foundation*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/mizhnarodna-spivpratsya-2/evropeyska-integratsiya/evropeyskiy-fond-osviti> [in Ukrainian].
4. Lyesnikova, M. (2022). Popularization of vocational education and training among young people: the European practices and steps for its improvement in Ukraine. *Educational Analytics of Ukraine*, 4(20), 49-66. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2022-4-49-66> [in Ukrainian].
5. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2016). *Turin Process 2016. Ukraine. Summary of regional reports*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nrk/Analitychni-materialy/13-rezyume-regionalnikh-zvitiv-po-turinskomu-protsesu.pdf> [in Ukrainian].
6. Hryshchenko, M. (Ed.). (2016). *New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform*. Ministry of Education and Science of Ukraine. Kyiv. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
7. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *On education* (Act No. 2145-VIII, September 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
8. Verkhovna Rada of Ukraine. (1998). *On vocational education* (Act No. 103/98-BP, February 10). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
9. European Commission. (2023). *Analytical report to the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Opinion of the European*

Commission on the application of Ukraine for membership in the European Union. Retrieved from <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Analitychnyj-zvit-YEK-ukrayinskoyu.pdf> [in Ukrainian].

10. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019). *On approval of the Concept for the implementation of state policy in the field of vocational education "Modern vocational education" for the period up to 2027* (Order No. 419-p, June 12). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

11. Ministry of Education and Science of Ukraine. (n. d.). *EU4Skills*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/tag/eu4skills?&type=all&tag=eu4skills> [in Ukrainian].

12. Melnyk, S. (2021). State and prospects of development of the national education and training system. *Educational Analytics of Ukraine*, 1(12), 65-80. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2021-1-65-80> [in Ukrainian].

13. Samoilenko, O., Dubaseniuk, O. & Levchenko, S. (2021). Features of the implementation of programmers for the development of vocational (vocational and technical) education institutions. *Educational Analytics of Ukraine*, 1(12), 81-92. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2021-1-81-92> [in Ukrainian].

14. Tutlys, V., Bukantaite, D., Melnyk, S. & Anuzis, A. (2021). The institutional development of skills formation in Lithuania and Ukraine: Institutional settings, critical junctures and policy transfer. *Research in Comparative and International Education*, 16(4), 405-432. DOI: <https://doi.org/10.1177/17454999211057448>.

15. Leu-Severynenko, S. (2022). Reforming VET system of Ukraine: pre-war achievements. *Sectoral research XXI: characteristics and features*, 3, 8-10. Retrieved from <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/download/126/125>.

16. SSI "Institute of Educational Analytics". (n. d.). *An educational management information system for vocational education and training has been developed with the support of the Estonian Board of Education and Youth (HARNO) within the EU4Skills*. Retrieved from <https://iea.gov.ua/rozrobleno-informacziynu-systemu-upravlinnya-osvityu-dlya-profesijnoyi-profesijno-tehnicnoyi-osvity-za-suprovodu-rady-z-pytan-osvity-ta-molodi-respubliky-estoniya-harno-v-ramkah-eu4skills/> [in Ukrainian].

17. Ministry of Education and Science of Ukraine. (n. d.). *Educational and practical centers*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/osvita-2/profesiyno-tehniczna-osvita/reforma-profesiynoi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/derzhavno-privatne-partnerstvo/navchalno-praktichni-tsentri> [in Ukrainian].

18. Ministry of Education and Science of Ukraine. (n. d.). *Methodological recommendations for optimization of the network of vocational education institutions*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/09/22/Metod.rekom.optymiz.ZP-PT-O.22.09.pdf> [in Ukrainian].

19. European Union. (2022). *EU4Skills: Better Skills for Modern Ukraine teaches partnership and unity*. Retrieved from <https://eu4ukraine.eu/en/whats-happening-en/stories-en/eu4skills-the-best-skills-for-modern-ukraine-ua.html>.

20. Belinska, G. (2023). The experience of OECD education statistics formation: its relevance for vocational education and training in Ukraine. *Educational Analytics of Ukraine*, 5(26), 101-111. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2023-5-101-111> [in Ukrainian].

21. Ministry of Economy of Ukraine. (2024). *Reskill UA: 30,000 Ukrainians will be able to undergo training and learn a new profession*. Retrieved from <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=aac6bf4c-dff8-49bb-b963-632293f0e248&title=ReskillUa-30-000-UkrainsivZmozhutProitiNavchanniaTaOpanuvatiNovuProfesiiu> [in Ukrainian].